

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administravimo departamentas
2019 08 08*

KETVIRTASIS SKYRIUS

BYLA BAKANOVA PRIEŠ LIETUVĄ

(Petición Nr. 11167/12)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2016 m. gegužės 31 d.

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Bakanova prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Ketvirtasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Andrés Sajó,
teisėjų Vincent A. De Gaetano,
Boštjan M. Zupančič,
Nona Tsotsoria,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Krzysztof Wojtyczek,
Egidijaus Kūrio

ir skyriaus kanclerės Marialenos Tsirli,
po svarstymo uždarame posėdyje 2015 m. balandžio 19 d.,
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos Respublikos pilietė Liudmila Bakanova (toliau – pareiškėja), 2012 m. vasario 17 d. Teismui pateikusi peticiją (Nr. 11167/12) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjai atstovavo Klaipėdoje praktikuojantis advokatas H. Mackevičius. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė K. Bubnytė.

3. Pareiškėja skundėsi, kad jos vyro mirties aplinkybės nebuvo pakankamai iširtos.

4. 2014 m. rugsėjo 10 d. peticija buvo perduota Vyriausybei.

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

5. Pareiškėja gimė 1951 m. ir gyvena Klaipėdoje.

6. Pareiškėjos vyras V. B., gimęs 1953 m., dirbo krovinių laivų mechaniku. 2007 m. spalio 24 d. reiso privačiu laivu „Vega“ į Braziliją metu jis buvo rastas negyvas savo kajutėje. V. B. gulėjo ant nugaros, antklodė buvo užtraukta ant krūtinės, o dešinė ranka – sulenкта ir prispausta prie krūtinės. Tą pačią dieną laivo kapitonas sudarė komisiją V. B. mirties aplinkybėms tirti. Apžiūrėjęs V. B. kajutę, kapitonas apie jo mirtį pranešė savo darbdaviams Klaipėdoje – „Limarko laivininkystės kompanijai“.

7. Kitą dieną, t. y. 2007 m. spalio 25 d., Brazilijos gydytojas P. C. J. pateikė išvadą, kad V. B. mirties priežastis – ūmus miokardo infarktas. Brazilijos institucijos taip pat išdavė V. B. palaikų konservavimo aktą. Akte atkreiptas dėmesys, kad priežasčių, užkertančių kelią palaikų konservavimui, nebuvo, todėl tos pačios dienos 8.00 val. jie buvo balzamuoti, panaudojant chemines medžiagas (fenolį, formaliną ir kt.). Po to pareiškėjos vyro kūnas buvo įdėtas į cinkuotą karstą ir išsiųstas į Lietuvą, kur jis buvo gautas 2007 m. gruodžio 1 d.

2007 m. spalio 25 d. Brazilijos policijos pareigūnai apklausė laivo kapitoną ir vyriausiąjį inžinierių. Policija taip pat apžiūrėjo kajutę, kurioje V. B. buvo rastas negyvas. Atsižvelgdama į tai, kad nebuvo įvykdytas joks nusikaltimas ir kad V. B. mirė ištikus miokardo infarktui, Brazilijos policija tyrimo medžiagą perdavė vietos teismui.

8. 2007 m. lapkričio 5 d. Brazilijos institucijų išduotame mirties liudijime V. B. mirties priežastimi nurodytas miokardo infarktas.

A. Baudžiamasis procesas dėl V. B. mirties priežasties

9. Gavęs pranešimą apie V. B. mirtį iš „Limarko“, 2007 m. spalio 25 d. Lietuvos prokuroras pradėjo ikiteisminį tyrimą pagal Baudžiamojo kodekso 176 straipsnį (žr. šio sprendimo 51 punktą). Prokuroras įpareigojo Klaipėdos apskrities Vyriausiojo policijos komisariato Jūrų uosto policijos skyrių (toliau – Jūrų uosto policija) atlikti tyrimą.

10. 2007 m. lapkričio 9 d. „Limarko“ tyrimą atliekantiems pareigūnams pateikė šiuos dokumentus: laivo kapitono tarnybinį pranešimą; 2007 m. spalio 24 d. laivo žurnalo išrašą; kapitono ir dviejų jo pavaduotojų pasirašytą V. B. mirties aplinkybių aprašymą; du pranešimus (vieną kapitono ir vieną vyriausiojo inžinieriaus) Brazilijos institucijoms; dvylikos įgulos narių tarnybinius pranešimus; 2007 m. lapkričio 5 d. Brazilijoje išduotą mirties liudijimą; dokumentus apie V. B. duotas pareigines instrukcijas; jo kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus ir jo kajutės nuotraukas.

11. 2007 m. lapkričio 21 d. pareiškėja kreipėsi į prokurorą ir Valstybinę darbo inspekciją (valstybės institucija, atsakinga už darbų saugą, toliau – VDI), prašydama atlikti jos vyro palaikų, mirties priežasčių bei darbo sąlygų laive tyrimą. Ji nurodė, kad darbo sąlygos laive „Vega“ buvo pavojingos ir galėjo nulemti jos vyro mirtį.

12. 2007 m. lapkričio 16 d. pareiškėja baudžiamojoje byloje buvo pripažinta nukentėjusiaja.

13. 2007 m. gruodžio 29 d. prokuroras atsisakė tęsti ikiteisminį tyrimą, konstatavęs, kad nebuvo nusikaltimo požymių ar kitų požymių, galinčių paneigti išvadą, jog auka mirė nuo širdies ligos. Visų pirma, Brazilijos teismo medicinos ekspertų išvadoje neužsiminta apie kokias nors nuodingas chemines medžiagas V. B. kūno skysčiuose, juose neaptikta ir alkoholio pėdsakų, o V. B. palaikai buvo balzamuoti, nes nebuvo kontraindikacijų, kad

tokia procedūra negalima. Palaikų konservavimas cheminėmis priemonėmis negrįžtamai pakeitė cheminę kraujo sudėtį, todėl pakartotinai tirti palaikus buvo netikslinga. Prokuroras pažymėjo, kad 2007 m. balandžio mėn. V. B. buvo patikrinta sveikata ir nustatyta, jog jis gali dirbti jūroje. Laivo „Vega“ žurnale nėra jokių įrašų apie tai, kad V. B. kada nors būtų skundęsis sveikata.

14. Pareiškėjai pateikus skundą, minėtą nutarimą 2008 m. vasario 13 d. Klaipėdos apygardos teismas vis dėlto panaikino. Teismas nusprendė, kad prokuroras netinkamai išnagrinėjo pareiškėjos teiginį, jog jos vyras mirė dėl pavojingų sąlygų laive „Vega“. Ikiteisminis tyrimas buvo atnaujintas.

15. 2008 m. sausio–balandžio mėn. Jūrų uosto policija apklausė kaip liudytojus laive „Vega“ su V. B. dirbusius jūrininkus. Šie paliudijo, kad šaldymo įrenginių mechanikas V. B. dirbo laivo mašinų skyriuje, kuriame buvo šaldymo įrenginiai. Laivo „Vega“ plaukiojimo metu mašinų skyriuje dažnai kildavo gaisrai. Kilus gaisrui, būdavo jaučiamas stiprus smalkių kvapas. Kilus gaisrui mašinų skyriuje, kajutėse neveikdavo kondicionieriai, temperatūra pakildavo iki 50° C. Laikotarpiu iki 2007 m. spalio 24 d. buvo rengiamasi laivą pakrauti. Dėl šios priežasties V. B. maždaug savaitę iki savo mirties dirbo mašinų skyriuje – ruošė šaldymo įrenginius kroviniui gabenti. Pareiškėjos vyrą mašinų skyriuje matydavo dirbantį su dujokauke ir be jos. Savaitę iki savo mirties V. B. daug dirbo ir mažai ilsėjosi. Iki V. B. mirties mašinų skyriuje remontas nebuvo atliktas. Po jo mirties laivas buvo suremontuotas Brazilijos uoste, ir nuo tol dujų kvapas mašinų skyriuje nebebuvo juntamas. Liudytojai taip pat teigė, kad V. B. nesiskundė sveikata ar kokiais nors širdies negalavimais.

16. Pareiškėja irgi buvo apklausta. Cituodama savo pokalbius su velioniu vyru, ji teigė, kad darbo sąlygos laive „Vega“ iš tiesų buvo labai sudėtingos, nes laivas buvo prastos techninės būklės ir mechanikai turėjo nuolat gesinti gaisrus ir stabdyti dujų nuotėkį be tam tinkamų apsaugos priemonių.

17. 2008 m. kovo 27 d. VDI pažymoje Nr. SD-5662 nurodyta, kad VDI ištyrė galimas V. B. mirties priežastis. VDI konstatavo, kad V. B. mirė dėl ligos, nesusijusios su jo darbu. VDI nutraukė savo tyrimą dėl to, kad V. B. mirties liudijime buvo nurodyta, jog jis mirė nuo miokardo infarkto, o palaikų konservavimo akte buvo nurodyta, kad jokių kontraindikacijų, dėl kurių konservavimas būtų negalimas, nebuvo. Nagrinėdama pareiškėjos skundą, VDI buvo gavusi „Limarko“ ir laivo „Vega“ vidaus korespondenciją, kuri rodė, kad darbo sąlygos laive buvo sunkios: laivo mechanizmai, taip pat ir pagrindinis variklis, dažnai gesdavo, iš variklio į laivą patekdavo išmetamųjų dujų, dažnai kildavo gaisrų. Tačiau, anot VDI, pagrindinio variklio remontas bei gaisrų gesinimas V. B. pareigoms nebuvo priskirtas ir jis tokių darbų nevykdė. VDI neturėjo jokių kitų duomenų, kad darbo sąlygos laive „Vega“ būtų buvusios kenksmingos. Be to, VDI pažymėjo, kad ji laivo neapžiūrėjo, nes negalėjo atlikti laivo patikrinimo jam esant jūroje.

18. 2008 m. balandžio 7 d. „Limarko“ nurodė, kad ji buvo informuota apie pagrindinio variklio gedimą, dėl kurio darbo sąlygos laive „Vega“ galėjo

pablogėti. Remontas buvo atliktas 2007 m. vasarą, o problemos galiausiai buvo išspręstos 2007 m. lapkričio mėn.

19. 2008 m. gruodžio 31 d. prokuroras antrą kartą nutraukė ikiteisminį tyrimą. Prokuroras konstatavo, kad veika, turinti nusikaltimo požymių, nepadaryta, o pareiškėjos vyras mirė nuo miokardo infarkto, kai „motorlaisvis buvo reise Atlanto vandenyne prie Imbitubos (Brazilija) uosto“. Prokuroras rėmėsi ir eksperto V. A. per 2008 m. balandžio mėn. Klaipėdos apygardos administracinio teisme įvykusį posėdį duotais parodymais (žr. šio sprendimo 49 punktą). Remdamasis 2001 m. birželio 15 d. įrašu V. B. ligos istorijoje, ekspertas paliudijo, kad V. B. buvo nustatyta dalinė širdies nervo, lemiančio širdies susitraukimus, blokada. Sutrikus šio nervo funkcijai, sutrinka širdies ritmas, o tai gali sukelti miokardo infarktą. V. B. kūno padėtis buvo tipinė poza žmogaus, mirusio nuo miokardo infarkto. Pasak eksperto, gaisras galėtų sukelti miokardo infarktą, jei asmuo būtų dūmingoje aplinkoje ar uždaroje erdvėje, kur trūksta deguonies, tačiau miokardo infarktas išsivystytų lėčiau negu žmogus uždustų. Mirtis dėl gaisro, kai jau ištiko miokardo infarktas, negali įvykti kitą dieną ar savaitę.

Prokuroras atkreipė dėmesį, jog remiantis Brazilijos institucijų, kurios mirties priežastimi laikė miokardo infarktą, duomenimis, pareiškėjos vyro kūno skysčiuose nerasta jokių nuodų ar kitų toksiškų medžiagų. Prokuroras taip pat pažymėjo, jog V. B. sveikata buvo patikrinta 2007 m. balandžio 24 d. ir prieita prie išvados, kad jis „gali dirbti laivyne“.

20. Pareiškėjos prašymu 2009 m. sausio 8 d. jai buvo leista susipažinti su visa baudžiamosios bylos medžiaga, kurią tuo metu sudarė 279 puslapiai.

21. 2009 m. sausio 16 d. pareiškėja apskundė prokuroro nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą. Ji tvirtino, kad tyrime būta daug trūkumų, o išvados dėl jos sutuoktinio mirties priežasčių buvo neaiškios. Konkrečiai pareiškėja teigė, jog VDI sprendimas nepripažinti mirties nelaimingu atsitikimu darbe buvo skubotas. Pareiškėja taip pat buvo nepatenkinta tuo, jog pati VDI laivo „Vega“ neapžiūrėjo ir neapklausė įgulos narių, kurie būtų patvirtinę, jog darbo sąlygos laive buvo nesaugios. Be to, nebuvo atliktas skrodimas, jos vyro odos bei plaukų toksikologinis tyrimas. Kūnas pernelyg skubiai balzamuotas, neatlikus tokių tyrimų. Pareiškėja taip pat teigė, jog balzamuojant kūną nedalyvavo Lietuvos diplomatai. Pareiškėja dar pabrėžė, jog jos vyro sveikata buvo gera: 2007 m. balandžio mėn. ją apžiūrėjo gydytojų komisija, kurios išvada galiojo metus; be to, jos vyras nesiskundė jokiais širdies negalavimais. Pareiškėja taip pat tvirtino, kad net Brazilijos mieste, kuriame V. B. mirties priežastimi įvardytas miokardo infarktas, vietos žurnalistams nepavyko gauti gydytojo P. C. J. kontaktinių duomenų, o tai kėlė abejonių dėl jo kvalifikacijos.

22. 2009 m. vasario 21 d. Klaipėdos miesto apylinkės teismas pareiškėjos skundą patenkino. Teismas atkreipė dėmesį, kad 2008 m. rugsėjo 10 d. pareiškėja pateikė prašymą prokurorui atlikti ekspertizę, kad būtų nustatyta, ar nuolatinis kvėpavimas išmetamosiomis dujomis galėjo sukelti miokardo

infarkta, kreiptis į Brazilijos institucijas su prašymu pateikti jos vyro skrodimo aktą ir kraujo tyrimų rezultatus, nes šie dokumentai kartu su V. B. palaikais nebuvo atsiųsti. Pareiškėja taip pat prašė dokumentų, kuriuose būtų nurodyta, ar buvo iširta, jog V. B. mirė apsinuodijęs išmetamosiomis dujomis; apklausti V. B. gydytoją, pasirašiusį gydytojų komisijos išvadą (2007 m. balandžio mėn.) dėl V. B. sveikatos; taip pat atlikti kitus tyrimo veiksmus. Kadangi pareiškėja buvo pripažinta nukentėjusiaja, prokuroras privalėjo išspręsti klausimą dėl minėtų prašymų patenkinimo. Tačiau jis ignoravo pareiškėjos prašymus tris mėnesius ir priėmė nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, pažeisdamas Baudžiamojo proceso kodekso 178 straipsnį (žr. šio sprendimo 52 punktą).

23. 2009 m. kovo 20 d. Klaipėdos apygardos teismas paliko galioti žemesnės instancijos teismo nutartį. Jis pabrėžė, jog byloje buvo svarstomas ikiteisminis tyrimas dėl kaltinimų pažeidus darbuotojų sveikatos ir saugos reikalavimus. Išnagrinėjęs ikiteisminio tyrimo medžiagą, apygardos teismas padarė išvadą, kad pažeidimai, kuriais skundėsi pareiškėja, per ikiteisminį tyrimą nebuvo tinkamai išnagrinėti. Be to, kaip matyti iš 2008 m. kovo 27 d. VDI pažymos, šios įstaigos atliktas tyrimas taip pat buvo nepakankamai išsamus (žr. šio sprendimo 17 punktą). Todėl negalima teigti, kad ikiteisminis tyrimas dėl V. B. mirties priežasčių buvo atliktas išsamiai. Dėl to, Klaipėdos apygardos teismo nuomone, buvo labai svarbu tęsti ikiteisminį tyrimą, siekiant išsklaidyti pareiškėjos iškeltas abejones dėl V. B. kūno ekspertizės rezultatų patikimumo, ir nustatyti, ar reiso metu V. B. iš tikrųjų dirbo kenksmingomis sąlygomis, taip pat ar buvo laikomasi darbo ir poilsio režimo reikalavimų. Nustačius darbo sąlygų pažeidimus, turėjo būti pavesta teismo medicinos specialistui atlikti objektyvų tyrimą ir atsakyti, ar šie pažeidimai turėjo įtakos V. B. mirčiai. Išsamiai neištyrus nurodytų aplinkybių, nutarimai nutraukti ikiteisminį tyrimą negalėjo būti laikomi pagrįstais ir teisėtais.

24. 2009 m. kovo 24 d. prokuroras Jūrų uosto policijai pavedė nustatyti laivo „Vega“ buvimo vietą ir išsiaiškinti, ar įmanoma laivą apžiūrėti, apklausti visus jame dirbančius asmenis, taip pat ir dėl darbo sąlygų, kaip nurodyta pareiškėjos skunde, gauti iš „Limarko“ darbų saugos dokumentus ir pasiteirauti VDI, ar ji ištyrė faktines darbo sąlygas laive. Prokuroras Jūrų uosto policijai taip pat nurodė parengti teisinės pagalbos prašymą Brazilijos institucijoms.

25. 2009 m. kovo 31 d. Jūrų uosto policija kreipėsi į „Limarko“ su prašymu pateikti dokumentus apie laivo techninę būklę 2007 m. kovo 24 d., taip pat informaciją apie laivo buvimo vietą ir galimybę jį apžiūrėti.

2009 m. balandžio 10 d. „Limarko laivininkystės kompanija“ atsakė, jog laivas įprastai plaukiojo pietvakarių Afrikos regione ir tuo metu buvo netoli Namibijos krantų. 2007 m. rugpjūčio 21 d. patvirtinta sertifikavimo bendrovė „Det Norske Veritas“ Volviso įlankos (Namibija) uoste atliko metinį laivo patikrinimą, ir bendrovės inspektorius neturėjo jokių pastabų dėl laivo mašinų

techninės būklės. Patikrinimo aktas buvo pateiktas tyrimą atliekantiems pareigūnams.

26. 2009 m. birželio 9 d. prokuroras vėl paragino Jūrų uosto policiją „imtis aktyvių priemonių“, kad būtų apklausti visi asmenys, atitinkamu laikotarpiu dirbę laive. Taip pat buvo būtina gauti V. B. ligos istoriją bei apklausti gydytoją, 2001 m. birželio 15 d. diagnozavusį V. B. širdies sutrikimus, ir išreikalauti iš „Limarko“ dokumentus, susijusius su remontu laivo mašinų skyriuje, laive kilusius gaisrus ir darbų saugos problemas.

27. Atsakydama į tyrimą atliekančių pareigūnų 2009 m. gegužės 26 d. prašymą, 2009 m. birželio 16 d. VDI informavo, kad jos inspektoriai neištyrė darbo sąlygų laive „Vega“ nes, jos žiniomis, po V. B. mirties laivas dar nebuvo grįžęs į Lietuvos uostus. Apžiūrėti laivą kitų šalių uostuose nebuvo techninių galimybių. VDI pažymėjo, kad V. B. mirties aplinkybės buvo įvertintos remiantis „Limarko“ pateiktais dokumentais ir ekspertų išvadomis.

28. 2009 m. liepos 22 d. pareiškėja raštu kreipėsi į prokurorą, teiraudamasi, kodėl „Limarko“ nepaprašė Brazilijos institucijų atlikti toksikologinį palaikų tyrimą, nors toks tyrimas galėjo būti atliktas per 4–6 savaites. Pareiškėja nurodė, kad jos niekas nepasiteiravo, ar ji pageidauja kokių nors kitų ekspertų išvadų, o V. B. kūnas spalio 24 d. buvo nuvežtas tiesiai į laidojimo namus ir kitą dieną 8.00 val. balzamuotas. Pareiškėja pabrėžė, jog tuo metu buvo paskelbta, kad laivas parduodamas. Ji pareikalavo iki pardavimo išnagrinėti laivo dokumentus, siekiant nustatyti, ar mašinų skyriuje buvo nuodingų dujų arba kitų veiksnių, lėmusių nesaugias darbo sąlygas. Ji paminėjo mašinų skyriaus žurnalą, kapitono ir vyr. mechaniko tarnybinius pranešimus „Limarko“, pagrindinio variklio remonto, taip pat jos vyro darbo laive aprašymus. Galiausiai pareiškėja paprašė prokuroro ją informuoti, ar ir kada bendrovei „Limarko“ buvo nurodyta išsaugoti susirašinėjimo su laivu reiso metu kopijas.

29. Nuo 2009 m. balandžio mėn. iki 2010 m. rugpjūčio mėn. tyrimą atliekantys pareigūnai apklausė laivo „Vega“ įgulos narius, kai kuriuos iš jų – po keletą kartų.

30. Be to, 2009 m. liepos 7 d. gydytojas V. G. nurodė, kad nuo 2001 m. vasario mėn. jis dirbo Jūrininkų sveikatos priežiūros centro Klaipėdoje vyr. gydytoju. 2001 m. birželio 15 d. V. B. buvo atlikta medicininė apžiūra gydytojų komisijoje, kuri priėjo prie išvados, kad jis „gali dirbti laivyne“. Gydytojų komisijos išvadą, kurioje nurodyta, kad pareiškėjos vyras buvo pakankamai sveikas ir galėjo dirbti jūroje, pasirašė pats gydytojas V. G. Dalinė nervo blokada dešinėje širdies pusėje, kurią parodė kardiograma, neturėjo poveikio V. B. sveikatai ar jo galimybėms dirbti jūroje. Gydytojo nuomone, įkvėptos išmetamosios dujos galėjo sukelti apsinuodijimą, bet ne ūmų miokardo infarktą.

31. 2009 m. rugsėjo 9 d. kitas liudytojas V. S. nurodė, kad 2007 m. birželio mėn. jis dirbo laivo „Vega“ vyr. mechaniku, tačiau vėliau dėl prastų darbo sąlygų šiame laive dirbti atsisakė. Dėl pagrindinio variklio gedimų

gaisrai laive buvo dažnas, beveik kasdienis, reiškiny. Visi gaisrai ir remonto darbai buvo registruojami mašinų skyriaus žurnale. Apie šiuos faktus buvo pranešta „Limarko“. Įgulos nariai mašinų skyriuje dirbo su respiratoriais, bet nebuvo aprūpinti dujokaukėmis. V. B. mašinų skyriuje praleisdavo apie keturias valandas per parą.

32. 2009 m. spalio 13 d. Jūrų uosto policija pateikė baudžiamąją bylą pareiškėjai susipažinti. Tuo metu byla sudarė 418 puslapių.

33. 2010 m. sausio 7 d., atsakydama į tos pačios dienos prokuroro prašymą, Lietuvos saugios laivybos administracija informavo, kad laivas „Vega“ buvo išbrauktas iš Lietuvos jūrų laivų registro, nes jį įsigijo užsienio bendrovė „Pantex Trading Limited (Nevis)“.

34. Atsakydama į Jūrų uosto policijos klausimą, 2010 m. sausio 18 d. „Limarko“ patvirtino, jog laivą „Vega“ pardavė trečiajam asmeniui. Ji nurodė, kad tyrimą atliekančių pareigūnų prašomi laivo mašinų skyriaus dokumentai buvo sunaikinti prieš perduodant laivą naujiesiems savininkams, todėl jų pateikti nebuvo galimybės.

35. 2010 m. vasario 25 d. tyrimą atliekantys pareigūnai bylos medžiagą vėl pateikė pareiškėjai. Tuo metu ją sudarė trys tomai ir 565 puslapiai.

36. 2009 m. gegužės mėn. Jūrų uosto policija perdavė Klaipėdos prokurorams dokumentus dėl kreipimosi į Brazilijos institucijas dėl teisinės pagalbos prašymo. Policijos pareigūnai nurodė, jog siekiant nustatyti, ar V. B. mirtį sukėlė pavojingos sąlygos laive „Vega“, buvo svarbu išsiaiškinti, ar buvo atliktas V. B. kūno skrodimas bei kraujo tyrimai (ir, jei taip, pateikti skrodimo ir kraujo tyrimų rezultatus), taip pat ar Brazilijos institucijos po mirties apžiūrėjo laivą ir įvertino darbo jame sąlygas.

37. 2010 m. spalio 13 d. Jūrų uosto policija Klaipėdos prokurorams pateikė naują kreipimąsi į Brazilijos institucijas dėl teisinės pagalbos, šįkart įtraukdama ir prašymą apklausti gydytoją P. C. J. Vėliau prokuroras grąžino minėtus dokumentus, nes jie neatitiko nustatytų reikalavimų. 2011 m. vasario 1 d. Generalinė prokuratūra išsiuntė teisinės pagalbos prašymą Brazilijos institucijoms.

38. 2010 m. gruodžio 3 d. buvo gautas Brazilijos institucijų atsakymas į teisinės pagalbos prašymą. Tačiau, pasak Lietuvos tyrimą atliekančių pareigūnų, buvo pateikta tik Brazilijos institucijų vidaus korespondencija apie V. B. mirties faktą. Taigi nebuvo jokios naujos tyrimui svarbios informacijos.

39. 2010 m. rugpjūčio 24 d. Jūrų uosto policija kreipėsi į Valstybinę teismo medicinos tarnybą su užduotimi atlikti objekto tyrimą, atsakant į šiuos klausimus: 1) kokie būdingi požymiai rodo, kad asmuo mirė nuo ūmaus miokardo infarkto, ir ar, neatlikus skrodimo, galima padaryti išvadą, kad žmogus mirė nuo miokardo infarkto; 2) ar pavojingos darbo sąlygos nevedinamame laivo mašinų skyriuje (kuriame išsiskirdavo išmetamosios dujos) galėjo turėti įtakos V. B. mirčiai, t. y. ar tokios sąlygos galėjo sukelti ūmų miokardo infarktą; 3) kiek laiko žmogus turi dirbti kenksmingoje darbo

aplinkoje, kurioje išmetami dideli dujų kiekiai, kad jį išiktų miokardo infarktas?

40. 2010 m. gruodžio 7 d. teismo medicinos ekspertai J. R. ir R. S. parengė išvadą, kurioje nurodė, kad jiems nebuvo pateikti jokie V. B. kūno skrodimo (jei toks buvo atliktas), kraujo tyrimų ar kiti medicininiai dokumentai. Tyrimui nebuvo pateikti jokie kiti dokumentai apie tikslų išmetamųjų dujų kiekį, kuris būtų nustatytas specialiais prietaisais. Todėl jie galėjo remtis tik laive kartu su V. B. dirbusių įgulos narių parodymais.

41. Šiuo atžvilgiu ekspertai nurodė, kad medicinos praktikoje mirties liudijimai neatlikus skrodimo išduodami tik tada, jei yra dokumentais patvirtintų medicininių duomenų, kad asmuo sirgo lėtine liga, kai mirties aplinkybės yra aiškios ir kai nėra jokių duomenų, jog mirtis galėjo išikti dėl sužalojimo ar kitų išorinių veiksnių.

42. Ekspertai iš baudžiamosios bylos medžiagos žinojo, kad V. B. buvo rastas miręs laivo kajutėje. Neapžiūrėjus kūno, neturint jokių duomenų apie V. B. sveikatos būklę ar informacijos apie kokius nors jo mirtį galėjusius sukelti sužalojimus ar išorinius veiksnius (pvz., ūmų apsinuodijimą dujomis), galima tik teigti, kad V. B. mirties priežastimi tapo nepatikslintos kilmės širdies sustojimas. Todėl konkrečiu atveju nebuvo galima nei patvirtinti, nei paneigti, kad V. B. mirties priežastis buvo ūmus miokardo infarktas. Taigi negalima nustatyti galimų priežastinių ryšių tarp V. B. darbo kenksmingomis sąlygomis ir jo mirties.

43. Ekspertai taip pat nurodė, kad pagrindinė ūmaus miokardo infarkto priežastis – tai širdies arterinių kraujagyslių nepakankamumas. Tai įvyko, kai dėl fizinio išsekimo ar nervinės įtampos širdies raumeniui staiga prirėkė didelio kiekio deguonies. Ilgalaikis darbas aplinkoje, kurioje buvo didelė išmetamųjų dujų koncentracija, nėra priskirtinas prie miokardo infarkto rizikos veiksnių.

44. 2010 m. gruodžio 14 d. prokuroras nutraukė tyrimą, konstatavęs, kad „laive, plaukiojusiame su Lietuvos vėliava, neįvykdytas joks nusikaltimas“. Jo nuomone, nors ir patvirtinus, kad darbo sąlygos buvo kenksmingos, o laivo mašinų skyriuje nutekėdavo dujos, dėl to negalėjo sustoti nukentėjusiojo širdis.

45. Aukštesnysis prokuroras, o vėliau, 2011 m. rugpjūčio 11 d., ir Klaipėdos miesto apylinkės teismas paliko galioti šį nutarimą. Pirmosios instancijos teismas, be kita ko, pažymėjo, kad V. B. mirties priežastis jau buvo nustatyta galutiniais administracinių teismų sprendimais.

46. Pareiškėja apskundė nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, tvirtindama, kad specialisto J. R. išvada galutinai nepatvirtina, kad jos vyras mirė nuo miokardo infarkto, nes skrodimas nebuvo atliktas. Ji atkreipė dėmesį į tyrimo trūkumus, kaip antai nepateiktus kraujo tyrimo rezultatus, neatliktus toksikologinius tyrimus, trūkstamus darbų saugos laive dokumentus. Pareiškėja dar atkreipė dėmesį, kad nepavyko gauti laivo žurnalų ir kad laivas nebuvo patikrintas.

47. Klaipėdos apygardos teismas 2011 m. rugsėjo 12 d. galutine nutartimi skundą atmetė. Teismas pažymėjo, kad mirties priežastis jau buvo nustatyta galutine ir privaloma 2009 m. vasario 5 d. Vyriausiojo administracinio teismo nutartimi administracinėje byloje (žr. šio sprendimo 50 punktą). Be to, baudžiamąją bylą nagrinėjęs teismas konstatavo, kad tyrimas buvo plataus masto, apklausta daug liudytojų ir ekspertų, atlikti reikiami teismo medicinos tyrimai. Pareiškėjos argumentą dėl papildomų įrodymų surinkimo teismas įvertino kaip netikslingą, atsižvelgiant į praėjusį laiką. Be to, teismas pažymėjo, kad tam tikrame etape ekspertas V. A. buvo apklaustas pirmosios instancijos teisme, nagrinėjusiam baudžiamąją bylą, ir paliudijo, kad V. B. galėjo mirti dėl širdies ligos.

B. Administracinis procesas dėl tariamo nelaimingo atsitikimo darbe

48. Vykstant baudžiamajam tyrimui, pareiškėja kreipėsi ir į administracinius teismus su prašymu pripažinti jos vyro mirtį nelaimingu atsitikimu darbe.

49. 2008 m. balandžio 7 d. sprendimu Klaipėdos apygardos administracinis teismas, remdamasis 2007 m. gruodžio 18 d. VDI pažyma, pripažino, kad darbo sąlygos laive „Vega“ buvo blogos, pagrindinis variklis dažnai gesdavo, sukeldamas pavojingų dujų nuotėkį. Dėl šios priežasties daug mechanikų paliko šį laivą. Tačiau administracinis teismas atsižvelgė ir į teismo medicinos eksperto V. A. išvadą dėl ankstesnės V. B. širdies ligos, taip pat į tai, kad gaisras ar dūmai laive, net jei jų ir buvo, negalėjo V. B. sukelti miokardo infarkto (žr. šio sprendimo 19 punktą). Dėl to pareiškėjos administraciniams teismams pateiktas prašymas pripažinti jos vyro mirtį nelaimingu atsitikimu darbe buvo atmestas.

50. 2009 m. vasario 5 d. Vyriausiasis administracinis teismas žemesnės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

51. Baudžiamajame kodekse nustatyta, kad darbdavys ar jo įgaliotas asmuo, pažeidęs darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus, jeigu dėl to įvyko nelaimingas atsitikimas, baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki aštuonerių metų (176 straipsnio 1 dalis).

52. Bylai aktualiui laikotarpiu galiojusiame Baudžiamojo proceso kodekse buvo nustatyta, kad prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, privalo pagal savo kompetenciją imtis visų įstatymuose nustatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika (2 straipsnis). Kodekse taip pat buvo nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas ir prokuroras turi teisę reikalauti iš fizinių ir juridinių asmenų pateikti daiktus ir dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti

(97 straipsnis). Nukentėjusysis turi teisę raštu prašyti prokurorą atlikti tam tikrus tyrimo veiksmus, o prokuroras privalo tokį prašymą išnagrinėti. Prokurorui atsisakius atlikti minėtus veiksmus, toks sprendimas gal būti apskūstas ikiteisminio tyrimo teisėjui (178 straipsnis).

53. Bylai aktualiū laikotarpiu Prekybinės laivybos įstatyme buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teisės aktai Lietuvos Respublikoje įregistruotiems laivams už Lietuvos Respublikos teritorijos ribų taikomi tiek, kiek jie neprieštarauja valstybės, kurios teritorijoje yra minėti laivai, teisės aktams ir jei šiame įstatyme nenustatyta kitaip. Nuosavybės teisė į laivą, plaukiojantį už Lietuvos Respublikos teritorijos ribų, nustatoma pagal valstybės, su kurios vėliava laivas plaukioja, įstatymus. Laivo įgulos teisinę padėtį nustato valstybės, su kurios vėliava laivas plaukioja, teisės aktai. Laivo įgulos narių ir laivo valdytojo santykius nustato valstybės, su kurios vėliava laivas plaukioja, teisės aktai, jeigu sutartyje, kuria reguliuojami šie santykiai, nenustatyta kitaip. Civiliniams, administraciniams, darbo laive ir kitiems teisiniams santykiams, kylantiems iš prekybinės laivybos ir nereguliuojamiems minėto įstatymo, atitinkamai taikomos Lietuvos Respublikos civilinių, administracinių, darbo ir kitų įstatymų normos (5 straipsnio 1, 4, 5 ir 17 dalys). Teisė plaukioti su Lietuvos valstybės vėliava suteikiama laivams, įregistruotiems Lietuvos Respublikos jūrų laivų registre (7 straipsnis). Laivai registruojami Lietuvos Respublikos jūrų laivų registre, jeigu laivo savininkas yra Lietuvos Respublikos pilietis ar Lietuvos Respublikoje įregistruotas juridinis asmuo (8 straipsnis). Laivas, įregistruotas Lietuvos Respublikos jūrų laivų registre ir plaukiojantis su Lietuvos valstybės vėliava, turi Lietuvos Respublikos nacionalinę priklausomybę (9 straipsnis).

Dėl laivo kapitono teisių, pareigų ir atsakomybės Prekybinės laivybos įstatyme buvo nustatyta, kad laivo kapitonas vadovauja laivui vienvaldiškai. Jam pavaldūs laivo įgulos nariai ir keleiviai. Laivo kapitonas atsako už laivo, laivo įgulos, keleivių ir krovinių saugumą. Laivo kapitonas vadovaujasi Lietuvos Respublikos įstatymais, kitais teisės aktais ir kontroliuoja, kaip jų laikomasi laive. Jeigu laivas yra tolimojo plaukiojimo reise ir šiame laive padaromas nusikaltimas, laivo kapitonas atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūno funkcijas. Už šiame įstatyme nurodytų pareigų nevykdymą ar netinkamą jų vykdymą laivo kapitonui taikoma drausminė, administracinė, baudžiamoji, civilinė atsakomybė (13 straipsnio 1, 2, 4, 14 dalys).

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 2 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

54. Pareiškėja skundėsi, kad jos vyro mirties aplinkybių tyrimas buvo neveiksmingas. Ji rėmėsi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi ir 13 straipsniu.

55. Teismas mano, kad pareiškėjos skundas patenka į Konvencijos 2 straipsnio taikymo sritį, kuriame nustatyta:

„1. Kiekvieno asmens teisę į gyvybę saugo įstatymas.“

A. Šalių teiginiai

1. Pareiškėja

56. Pareiškėja teigė, kad pagrindinė priežastis, dėl kurios ji siekė ikiteisminio tyrimo, buvo jos teisėtas interesas žinoti tikrąją savo vyro mirties priežastį. Vis dėlto ji sutiko, kad jau nebeįmanoma iširti V. B. mirties priežasčių, nes įrodymai jau prarasti, o nuo įvykio jau praėjo daug laiko.

57. Pareiškėjos nuomone, jei tyrimas būtų buvęs greitas ir išsamus, ekspertai būtų turėję daugiau informacijos, kuri savo ruožtu būtų padėjusi nustatyti tikrąją V. B. mirties priežastį. Visų pirma, jai nepatiko, kad prokuroras dukart nutraukė ikiteisminį tyrimą, nes tai dar labiau nepagrįstai uždelsė ikiteisminį tyrimą. Pareiškėja taip pat nurodė, kad, nors apie mirtį Lietuvos institucijoms buvo pranešta dar 2007 m. rudenį, ekspertams mirties priežastį nustatyti nurodyta tik 2010 m. pavasarį. Be to, nepateisinamai uždelsta rengiant teisinės pagalbos prašymą Brazilijos institucijoms. Galiausiai pareiškėja pabrėžė, kad jos vyro darbdavys – „Limarko laivininkystės kompanija“ – sunaikino laivo žurnalus, nepaisydamas tyrimą atliekančių pareigūnų prašymo pateikti šiuos dokumentus tyrimui. Taigi tyrimas atliktas netinkamai.

2. Vyriausybė

58. Vyriausybė visų pirma teigė, kad pareiškėja nepanaudojo visų prieinamų vidaus teisinės gynybos priemonių, nes nesikreipė dėl žalos atlyginimo civilinio proceso tvarka, jei manė, kad ikiteisminis jos vyro mirties aplinkybių tyrimas buvo atliktas netinkamai.

59. Be to, Vyriausybė teigė, kad V. B. mirties priežasčių tyrimas buvo atliktas nedelsiant ir išsamiai. Lietuvos institucijos atliko visus reikiamus tyrimo veiksmus, stengdamosi nustatyti, kas įvyko. Tyrimą atlikusių pareigūnų veiksmus prižiūrėjo prokuroras, o vėliau įvertino teismai. Pareiškėjai buvo suteiktas nukentėjusiosios statusas, taigi ji visapusiškai dalyvavo baudžiamajame procese.

60. Ikiteisminio tyrimo trukmę nulėmė bylos sudėtingumas ir apimtis – reikėjo atlikti daug tyrimo veiksmų, o kai kuriems iš jų atlikti reikėjo nemažai laiko. Tyrimą atlikę pareigūnai turėjo apklausti daug liudytojų, kurie taip pat ilgam išplaukdavo į jūrą. Priešingai, nei teigia pareiškėja, laivybos bendrovė tyrimą atliekantiems pareigūnams pateikė visus turimus laivo „Vega“ dokumentus, išskyrus tam tikrą medžiagą, kurią bendrovė sunaikino pardavusi laivą. Teisinės pagalbos prašymas buvo išsiųstas praėjus keliems mėnesiams nuo jo parengimo dėl objektyvių priežasčių. Tai lėmė, pirma, tam

tikros teisinės pagalbos prašymų rengimo taisyklės ir, antra, poreikis išversti dokumentus į portugalų kalbą, nes Lietuvoje kompetentingų vertėjų, galinčių atlikti tokį darbą, buvo nedaug. Be to, ikiteisminio tyrimo pareigūnai rėmėsi ir nacionalinių administracinių teismų, atskirai nagrinėjusių klausimą, ar pareiškėjos vyro mirtis galėjo būti pripažinta nelaimingu atsitikimu darbe, išvadomis. Vyriausybės nuomone, jei administraciniai teismai būtų suabejoję, ar V. B. mirė dėl natūralių priežasčių, jie būtų sustabdę bylos nagrinėjimą, kol bus priimtas sprendimas baudžiamojoje byloje, nagrinėtoje tuo pat metu, kaip ir byla administraciniuose teismuose.

61. Darytina išvada, kad Lietuvos institucijos padarė viską, ko iš jų buvo galima tikėtis tokiomis ypatingomis aplinkybėmis. Taigi valstybės procesinės pareigos pagal Konvencijos 2 straipsnį buvo įvykdytos.

B. Teismo vertinimas

1. Priimtinumas

62. Visų pirma, Teismas pažymi, kad pareiškėja, siekdama įrodyti, kad jos vyro mirtis buvo nelaimingas atsitikimas darbe, pasinaudojo tiek administracinės, tiek baudžiamosios teisės suteiktomis galimybėmis. Todėl Teismas nepitaria Vyriausybės nuomonei, kad ji dar turėjo atskirai panaudoti civiliniame procese numatytą teisinės gynybos priemonę (žr. *mutatis mutandis, Nada v. Switzerland* [GC], no. 10593/08, § 142, ECHR 2012). Dėl šios priežasties Vyriausybės argumentas dėl nepanaudotų vidaus teisinės gynybos priemonių turi būti atmestas.

63. Atsakovė Vyriausybė neteigė, kad Lietuvai nekilo atsakomybė už pareiškėjos vyro mirties aplinkybių tyrimą dėl to, kad jis mirė „laivo reiso Atlanto vandenyne prie Imbitubos (Brazilija) uosto“ metu (žr. šio sprendimo 19 punktą). Kad ir kaip būtų, Teismas jau yra pripažinęs valstybių jurisdikciją už šalies ribų dėl veiklos laivuose, kurie joje registruoti arba plaukioja su jos vėliava (žr. *Banković and Others v. Belgium and Others* (dec.) [GC], no. 52207/99, §§ 59-61, ECHR 2001-XII, ir *Medvedyev and Others v. France* [GC], no. 3394/03, § 65, ECHR 2010). Šiuo atveju Teismas pažymi, kad laivas „Vega“ priklausė Lietuvos bendrovei „Limarko“, buvo užregistruotas Lietuvos Respublikos jūrų laivų registre ir plaukiojo su Lietuvos vėliava (žr. šio sprendimo 6, 33, 44 ir 53 straipsnius). Pagal Lietuvos įstatymus, laivo „Vega“ kapitonas plaukiojimo metu laivui vadovavo vienvaldiškai (žr. *mutatis mutandis, Medvedyev*, minėtas pirmiau, §§ 65–67). Laivo įgulos ir kapitono santykius, taip pat ir darbuotojų saugos klausimus reglamentavo Lietuvos įstatymai (žr. šio sprendimo 53 punktą). Todėl Teismas mano, kad ypatingos šios bylos aplinkybės neatleidžia Lietuvos Respublikos nuo pareigos atlikti veiksmingą tyrimą (žr. *Rantsev v. Cyprus and Russia*, no. 25965/04, §§ 243–247, ECHR 2010 (ištraukos)).

64. Teismas taip pat konstatuoja, kad šis skundas nėra iš esmės nepagrįstas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą. Taip pat pažymi, kad jis nėra nepriimtinas koku nors kitu pagrindu. Todėl jį reikia pripažinti priimtiniu.

2. Esmė

a) Taikytini principai

65. Teismas pakartoja, kad Konvencijos 2 straipsnyje nustatyta pareiga saugoti teisę į gyvybę, kartu su Konvencijos 1 straipsnyje nustatyta bendrąja valstybės pareiga „kiekvienam [jos] jurisdikcijoje esančiam asmeniui užtikrinti Konvencijoje apibrėžtas teises bei laisves“, netiesiogiai reikalaujama atlikti tam tikrą veiksmingą oficialų tyrimą tais atvejais, kai asmenys nužudomi panaudojant jėgą (žr. *Česnulevičius v. Lithuania*, no. 13462/06, § 91, 2012-01-10, ir jame nurodytą Teismo praktiką).

66. Teismas yra konstatavęs, kad 2 straipsnyje nustatyta pareiga atlikti veiksmingą tyrimą ilgainiui tapo „atskira ir savarankiška pareiga“ (žr. *Šilih v. Slovenia* [GC], no. 71463/01, § 159, 2009-04-09). Tačiau jis pabrėžia, kad gali kisti tiek šios pareigos turinys, tiek ją nustatantis pagrindas, atsižvelgiant į konkrečias jos atsiradimą lėmusias aplinkybes (žr. *Calvelli and Ciglio v. Italy* [GC], no. 32967/96, § 51, ECHR 2002-I, ir *Banks and Others v. the United Kingdom* (dec.), no. 21387/05, 2007-02-06). Tokio tyrimo pagrindinė paskirtis – užtikrinti veiksmingą nacionalinių įstatymų, kuriais saugoma teisė į gyvybę, įgyvendinimą, o tais atvejais, kai tai susiję su valstybės atstovais ar institucijomis – užtikrinti, kad jie atsakytų už mirtis, įvykusias dėl jų kaltės (žr. *Anguelova v. Bulgaria*, no. 38361/97, § 137, ECHR 2002-IV).

67. Kadangi tokiose bylose kaip ši, kur mirtis nebuvo sukelta panaudojant jėgą ar panašiais tiesioginiais pareigūnų veiksmais, svarbūs kiti aspektai, tyrimo veiksmingumo vertinimo kriterijai gali būti ne tokie griežti. Tačiau net ir tokiomis aplinkybėmis suinteresuoti asmenys turi teisę į nepriklausomą ir nešališką tyrimą, atitinkantį minimalius veiksmingumo standartus (žr. *Jasinskis v. Latvia*, no. 45744/08, § 73, 2010-12-21, ir jame nurodytą Teismo praktiką). Šiuo atžvilgiu Teismas pažymi, kad ši pareiga susijusi ne su rezultatais, o su priemonėmis (žr., be kita ko, *Emars v. Latvia*, no. 22412/08, § 76, 2014-11-18; *Mulini v. Bulgaria*, no. 2092/08, § 42, 2015-10-20) ir kad 2 straipsnis nesuteikia teisės reikalauti kitų asmenų patraukimo baudžiamojon atsakomybėn ar nuteisimo už nusikaltimą ir nenustato absoliutaus įpareigojimo, kad baudžiamasis persekiojimas visada baigtųsi nuteisimu ar juo labiau konkrečia bausme (žr. *Öneryıldız v. Turkey* [GC], no. 48939/99, §§ 94 ir 96, ECHR 2004-XII). Vis dėlto čia Teismas taip pat primena, kad valdžios institucijos privalo imtis galimų tinkamų veiksmų, siekdamos užtikrinti su įvykiu susijusių įrodymų surinkimą, įskaitant, be kita ko, liudininkų parodymus, teismo ekspertizę ir prireikus skrodimą, kad sužalojimas būtų išsamiai ir tiksliai aprašytas, o klinikiniai duomenys, taip

pat ir dėl mirties priežasčių, objektyviai išanalizuoti (žr. *Kalicki v. Poland*, no. 46797/08, § 51, 2015-12-08). Bet kokie tyrimo trūkumai, mažinantys galimybę nustatyti mirties priežastį arba atsakingą (-us) asmenį (-is), gali lemti minėto reikalavimo pažeidimą (žr. *Olszewscy v. Poland*, no. 99/12, § 68, 2015-11-03). Kad ir kokią veikimo būdą pasirinktų, valdžios institucijos privalo veikti savo iniciatyva iškart, kai sužino apie įvykį. Jos negali palikti to mirusiojo artimųjų iniciatyvai pateikti oficialų skundą ar imtis atsakomybės už kokių nors tyrimo procedūrų vykdymą (žr. *Rantsev*, minėtas pirmiau, § 232).

b) Taikymas šioje byloje

68. Teismas iškart pripažįsta, kad nebuvo jokių įrodymų, jog V. B. mirtį lėmė jėgos panaudojimas. Tačiau, kaip jau buvo minėta (žr. šio sprendimo 67 punktą), tai nereiškia, jog pagal 2 straipsnį nebėra pareigos ištirti jo mirtį. Atsižvelgdamas į dviprasmišką ir neaiškias V. B. mirties aplinkybes bei į teiginius apie laikotarpį prieš jo mirtį laive „Vega“ kildavusius gaisrus ir dujų nuotėkius, Teismas pažymi, kad Lietuvos valdžios institucijoms kilo procesinė pareiga atlikti veiksmingą ikiteisminį tyrimą, t. y. ištirti V. B. mirties aplinkybes (žr. šio sprendimo 51 ir 52 punktus). Atliekant tyrimą neišvengiamai reikėjo išnagrinėti ne tik tiesiogines V. B. ištikusio miokardo infarkto priežastis, bet ir bendras su V. B. darbo sąlygomis laive „Vega“ susijusias aplinkybes, kad būtų galima įvertinti, ar buvo ryšys tarp tariamai pavojingų darbo sąlygų ir V. B. sveikatos.

69. Priešingai, nei teigia Vyriausybė, Teismas nesureikšmina to fakto, kad pareiškėjos vyro darbo laive „Vega“ aplinkybės ir galimos jo mirties priežastys buvo išnagrinėtos dviejuose atskiruose procesuose – baudžiamajame ir administraciniame. Iš tikrųjų, administracinėje byloje buvo nagrinėjama, ar pareiškėjos vyro mirtis gali būti laikoma nelaimingu atsitikimu darbe. Ši byla užbaigta Vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. vasario 5 d. išvada, kuria atmesta pareiškėjos įvykių versija (žr. šio sprendimo 50 punktą). Nepaisant to, Teismas atkreipia dėmesį, kad administracinei bylai teisme jau pasibaigus Klaipėdos apygardos teismas konstatavo, kad ikiteisminis tyrimas dėl tikrosios V. B. mirties priežasties nebuvo išsamus. Išties, kad būtų išsklaidytos likusios abejonės, prokurorui buvo nurodyta pratęsti ikiteisminį tyrimą, ir po to buvo atlikta keletas tyrimo veiksmų (žr. šio sprendimo 23 ir 24 punktus).

70. Dėl to, ar ikiteisminis tyrimas buvo atliktas tinkamai, Teismas pripažįsta, kad laivo kapitonas ir kiti įgulos nariai apžiūrėjo įvykio vietą ir nufotografavo. Kitą dieną Brazilijos policijos pareigūnai apklausė kapitoną ir vyr. inžinierių (žr. šio sprendimo 7 punktą). Atlikus minėtus veiksmus, kaip pareiškėja teisingai pažymėjo baudžiamąją bylą nagrinėjusiam Lietuvos teisme (žr. šio sprendimo 21 punktą), jos vyro kūnas buvo skubiai tą pačią dieną balzamuotas, jos nepasiteiravus, ar ji pageidauja, kad būtų atlikti kiti tyrimo veiksmai. Dėl to ekspertai vėliau galėjo tik hipotetiškai diskutuoti dėl

galimų V. B. mirties priežasčių, nes be skrodimo jie negalėjo užtikrintai teigti, kad jis mirė ištikus miokardo infarktui (žr. šio sprendimo 40–42 punktus). Šiuo klausimu Teismas taip pat pažymi, kad laive, įvykus nusikaltimui, kapitonas atlieka tyrėjo pareigas (žr. šio sprendimo 53 punktą). Nors ir pripažindamas, kad iš esmės kapitonas nebuvo kompetentingas spręsti, kokius tyrimo veiksmus turi atlikti Brazilijos institucijos prieš balzamuodamos kūną, Teismas negali nepastebėti to, kad išvada dėl miokardo infarkto buvo naudinga, atsižvelgiant į bendrus įtarimus dėl pavojingų darbo sąlygų laive. Vis dėlto, nors Lietuvos laivo kapitonas, taigi ir Lietuvos institucijos nėra atsakingi už tai, kad 2007 m. spalio 24 ar 25 d. galbūt nebuvo imtasi tyrimo priemonių Brazilijos teritorijoje (žr. šio sprendimo 53 punktą), iš bylos faktinių aplinkybių taip pat paaiškėja, kad Lietuvoje atliktame pareiškėjos vyro mirties aplinkybių tyrime būta daug trūkumų.

71. Ikiteisminio tyrimo klausimu Teismas visų pirma pritaria pareiškėjos nuomonei, patvirtintai ir Klaipėdos apygardos teismo, kad 2007 m. gruodžio 29 d. Lietuvos prokuroras skubotai nutraukė ikiteisminį tyrimą, remdamasis tik, kaip paaiškėjo, gana menkais įrodymais ir iškart pripažindamas, kad V. B. mirė nuo miokardo infarkto, kaip buvo nurodyta Brazilijoje išduotame V. B. mirties liudijime (žr. šio sprendimo 13 ir 14 punktus).

72. Teismas pažymi, kad po to, kai baudžiamoji byla buvo gražinta papildomam tyrimui atlikti, 2009 m. Jūrų uosto policija pagaliau paprašė VDI ją informuoti, ar laivas „Vega“ buvo apžiūrėtas. Ypač nuostabą kelia VDI atsakymas, kad ji neapžiūrėjo laivo po V. B. mirties, nuo kurios jau buvo praėję dveji metai (žr. šio sprendimo 24 ir 27 punktus). Nors pareiškėja buvo tvirtai įsitikinusi, kad jos vyras mirė ne dėl natūralių priežasčių, o dėl apsinuodijimo smalkėmis, ir dar 2008 m. pavasarį Lietuvos institucijų dėmesys buvo atkreiptas į gausius įrodymus apie tas dujas bei laive kildavusius gaisrus (žr. šio sprendimo 15-17 punktus), jos nesiėmė jokių priemonių nurodyti „Limarko laivininkystės kompanijai“ sugrąžinti laivą į Lietuvą, kur jis galėtų būti tinkamai apžiūrėtas, kai Baudžiamojo proceso kodekso 76 straipsnis prokurorui suteikia būtent tokią teisę (žr. šio sprendimo 52 punktą). Šiuo atžvilgiu Teismas taip pat pažymi, jog, viena vertus, remiantis dokumentais ir medicinos ekspertų išvadomis, pareiškėjos vyras buvo sveikas ir nebuvo jokių kliūčių jam dirbti laive; antra vertus, tie patys ekspertai tai pat konstatavo, kad dokumentų dėl dujų nuotėkio nėra ir todėl neįmanoma teigti, kad minėtos dujos nebuvo V. B. mirties priežastis (žr. šio sprendimo 19 punktą *in fine*, 30 ir 40 punktus).

73. Teismas taip pat pažymi, kad 2008 m. rugsėjo 10 d. pareiškėja pateikė prokurorui rašytinį prašymą imtis tam tikrų veiksmų, siekiant įvertinti darbo sąlygas, buvusias laive „Vega“ atitinkamu metu. Prokuroras neatsižvelgė į jos prašymus ir Klaipėdos miesto apylinkės teismas tai pripažino (žr. šio sprendimo 22 punktą). Be to, nors pareiškėja dar 2009 m. įspėjo prokurorą apie tai, kad „Limarko“ ketina parduoti laivą „Vega“ ir paprašė prokuroro

užtikrinti, kad reikiami dokumentai nebūtų prarasti, į jos prašymą Lietuvos institucijos vėlgi laiku nesureagavo. Todėl, kai po pusės metų Jūrų uosto policija pagaliau paprašė „Limarko“ pateikti laivo „Vega“ mašinų skyriaus dokumentus, bendrovė patvirtino, kad laivas parduotas trečiajam asmeniui ir prašomi žurnalai sunaikinti (žr. šio sprendimo 28, 33 ir 34 punktus). Todėl Teismas konstatuoja, kad Lietuvos institucijos neužtikrino visų reikiamų įrodymų, kurie būtų padėję atsakyti į esminius tyrimo klausimus. Be to, Teismas mano, kad nors pareiškėjai ikiteisminio tyrimo pradžioje buvo suteiktas nukentėjusiosios statusas, jos dalyvavimas procese, atrodo, apsiribojo tuo, kad jai buvo leista susipažinti su tyrimo medžiaga (žr. šio sprendimo 12, 20 ir 32 punktus). Taigi Lietuvos institucijos neužtikrino pareiškėjos galimybės veiksmingai dalyvauti procese, nors ji to nuolat ir aktyviai siekė.

74. Pabaigoje Teismas atkreipia dėmesį į teisinės pagalbos klausimą. Pažymėtina, kad Lietuvos institucijoms prireikė 8 mėnesių, kad parengtų ir išsiųstų teisinės pagalbos prašymą Brazilijos institucijoms (žr. šio sprendimo 36 ir 37 punktus). Bet kokių atveju, atsižvelgiant į tai, kad prašymas buvo išsiųstas praėjus daugiau nei trejiems metams po mirties ir po ikiteisminio tyrimo pradžios, nereikėtų stebėtis, kad iš Brazilijos institucijų nesulaukta jokios reikšmingos informacijos (žr. šio sprendimo 38 punktą). Nepaisant to, Teismui nelieka nieko kita, o tik konstatuoti, kad Lietuvos prokurorai dar kartą tiesiog priėmė informacijos trūkumą kaip faktą, neapsvarstę, pavyzdžiui, ar nereikėtų kolegoms iš Brazilijos pateikti dar vieno teisinės pagalbos prašymo (žr. *mutatis mutandis*, *Rantsev*, minėtas pirmiau, § 241). Šiuo požiūriu Teismo neįtikina ir Vyriausybės argumentas apie sunkumus, su kuriais susidurta ieškant portugalų–lietuvių k. vertėjo.

75. Dėl šių priežasčių Teismas konstatuoja procesinį Konvencijos 2 straipsnio pažeidimą dėl to, kad Lietuvos institucijos neatliko veiksmingo V. B. mirties priežasčių tyrimo.

II. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

76. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

77. Pareiškėja pareikalavo atlyginti 50 000 EUR dydžio neturtinę žalą.

78. Vyriausybė teigė, jog nėra priežasčių reikalauti tokios sumos ir kad ji yra per didelė. Be to, pareiškėja nepateikė jokių įrodymų savo reikalavimui pagrįsti.

79. Visų pirma Teismas primena, kad iš pareiškėjo negalima reikalauti patirtos neturtinės žalos įrodymų (žr. *Gridin v. Russia*, no. 4171/04, § 20, 2006-06-01). Teismas taip pat pažymi, jog šioje byloje jis konstatavo 2 straipsnio pažeidimą. Tokiomis aplinkybėmis Teismas mano, kad už kančias ir nusivylimą pareiškėjai nebūtų atlyginta viso labo konstatuojant pažeidimą. Vis dėlto konkreti reikalaujama suma atrodo pernelyg didelė. Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas pareiškėjai priteisia 10 000 EUR neturtinei žalai atlyginti.

B. Išlaidos ir sąnaudos

80. Pareiškėja taip pat reikalavo 2 420 EUR išlaidoms ir sąnaudoms, patirtoms bylinėjantis Teisme, atlyginti.

81. Vyriausybė ginčijo reikalaujamą sumą kaip pernelyg didelę ir nepagrįstą.

82. Atsižvelgiant į Teismo praktiką, išlaidos ir sąnaudos pareiškėjui priteisiamos tik tuo atveju, jei nustatoma, kad jos buvo išties patirtos, būtinos ir pagrįsto dydžio. Nagrinėjamu atveju, atsižvelgdamas į turimus dokumentus ir pirmiau nurodytus kriterijus, Teismas mano, kad pagrįsta pareiškėjai priteisti 2 420 EUR sumą bylinėjimosi Teisme išlaidoms padengti.

C. Palūkanos

83. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridodant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS:

1. Vienbalsiai *skelbia* peticiją priimtina.
2. Keturiais balsais prieš tris *nusprendžia*, kad būtų procesinio Konvencijos 2 straipsnio 1 dalies pažeidimo.
3. Keturiais balsais prieš tris *nusprendžia*:
 - a) atsakovė valstybė per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi pareiškėjai sumokėti toliau nurodytas sumas:
 - i) 10 000 EUR (dešimt tūkstančių eurų) ir bet kokius taikytinus mokesčius neturtinei žalai atlyginti;
 - ii) 2 420 EUR (du tūkstančius keturis šimtus dvidešimt eurų) ir bet kokius pareiškėjai taikytinus mokesčius išlaidoms ir sąnaudoms atlyginti;

b) nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtų sumų turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

4. Vienbalsiai *atmeta* likusią pareiškėjos reikalavimo dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2016 m. gegužės 31 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Marialena Tsirli
Kanclerė

András Sajó
Pirmininkas

Remiantis Konvencijos 45 straipsnio 2 dalimi ir Teismo reglamento 74 taisyklės 2 dalimi, prie šio sprendimo pridedama teisėjų András Sajó, Boštjano M. Zupančičiaus ir Krzysztofo Wojtyczeko atskirosi nuomonė.

A. S.
M. T.

TEISĖJŲ ANDRÁSO SAJÓ, BOŠTJANO M. ZUPANČIČIAUS IR KRZYSZTOFO WOJTYCZEKO ATSKIROJI NUOMONĖ

Apgailestaujame, kad negalime pritarti daugumos nuomonei šioje byloje. Lietuvos laive dirbęs pareiškėjos vyras buvo rastas negyvas savo kajutėje. Nebuvo jokių ženklų ar požymių ir net pareiškėja neteigė, kad jis buvo nužudytas. Bylą nagrinėjant nacionalinėse institucijose, pareiškėja teigė, kad jos vyras mirė dėl tariamo dujų nuotėkio laive, kurį nulėmė prasta techninė variklio būklė. Ekspertai atmetė priežastinio ryšio tarp miokardo infarkto ir dujų nuotėkio galimybę. Tokią išvadą padarė administraciniai teismai ir ji nebuvo užginčyta. Nepaisant to, tokiomis aplinkybėmis, kai baudžiamoji atsakomybė negali kilti, Teismas konstatavo procesinį 2 straipsnio pažeidimą, nes ikiteisminis tyrimas nebuvo atliktas tinkamai.

Tačiau, kaip pripažinta pačiame sprendime, remiantis sprendimu *Calvelli ir Ciglio prieš Italiją* ([GC], no. 32967/96, § 51, ECHR 2002-I), pareiga atlikti veiksmingą tyrimą kinta, atsižvelgiant į konkrečias jos atsiradimą lėmusias aplinkybes. Antra, nepacituotas kitas minėto punkto sakinyss:

„Tačiau, jei teisės į gyvybę arba asmens neliečiamybę pažeidimas padarytas netyčia, 2 straipsniu nustatyta pozityvioji pareiga sukurti veiksmingą teismų sistemą nebūtinai reiškia, jog kiekvienu atveju turi būti numatyta teisinės gynybos priemonė pagal baudžiamąją teisę“.

Kadangi buvo akivaizdu, jog negalėjo būti jokio priežastinio ryšio, taigi ir jokios atsakomybės, net už aplaidumą, todėl mums itin keista, kad Lietuvos valstybei yra taikoma atsakomybė už delsimą vykdant nereikalingą ir nepagrįstą ikiteisminį tyrimą. Todėl negalime sutikti su šia išvada (70 punktas):

„[...] nors Lietuvos laivo kapitonas, taigi ir Lietuvos institucijos, nėra atsakingi už tai, kad 2007 m. spalio 24 ar 25 d. galbūt nebuvo imtasi tyrimo priemonių Brazilijos teritorijoje (žr. šio sprendimo 53 punktą), iš bylos faktinių aplinkybių taip pat paaiškėja, kad Lietuvoje atliktame pareiškėjos vyro mirties aplinkybių tyrime būta daug trūkumų.“

Nuo to momento, kai laivas įplaukė į Brazilijos uostą ir tyrimą perėmė vietos teisėsaugos institucijos, Lietuvai nebetaikytina valstybės atsakomybė, nes Lietuva (atstovaujama kapitono, kuris veikė pagal įstatymus) faktiškai negalėjo kontroliuoti skrodimo. Tariami gausūs tyrimo trūkumai neturėjo įtakos jo baigčiai, o uždelsimas, net jei kitais atvejais keltų problemų, šioje byloje buvo visiškai nereikšmingas. Manome, kad turimų teismo ekspertizės duomenų pakako mirties priežastčiai (kuri buvo natūrali) nustatyti, kaip reikalaujama teismo praktikoje, o kiti tyrimo trūkumai (pvz., tai, kad uždelsus nepavyko gauti reikiamų žurnalų, kurie būtų leidę institucijoms išsiaiškinti, ar laive būta dūmų, kurie *negalėjo sukelti miokardo infarkto*) neturėjo jokios įtakos tiems aspektams, kurie turi būti įvertinti remiantis byloje *Kalicki v. Poland* (no. 46797/08, § 51, 2015-12-08).

Negalima kaltinti restorano virėjo už persūdytą sriubą, jei valgote tik kepsnį, o sriuba jums nebuvo patiekta.

Kad ir kokių būta ikiteisminio tyrimo trūkumų, tai neturėjo reikšmės, taigi šioje byloje negalima konstatuoti procesinio 2 straipsnio pažeidimo.